

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

جایگاه مثبت آموزش و پرورش در جامعه

تألیف:

شهلا رضایی

ناهید فرامرزی

مهرداد حیدری ذوله

ویراستار

علی جعفری

انتشارات فرزندگان دانشگاه

۱۳۹۸

سرشناسه	:	رضایی، شهلا، ۱۳۶۵ -
عنوان و نام پدیدآور	:	جایگاه مثبت آموزش و پرورش در جامعه تالیف شهلا رضایی، ناهید فرامرزی، مهرداد حیدری زوله و ایراستار علی جعفری.
مشخصات نشر	:	تهران: فرزندانگان دانشگاه ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	:	۱۰۰ص. ۵/۱۴×۵/۲۱، ۱۰۰ص. م.
شابک	:	۹۷۸-۶۲۲-۶۵۳۸-۲۳-۷
وضعیت فهرست نویسی	:	قیفا
موضوع	:	آموزش و پرورش -- ایران
موضوع	:	Education-- Iran
موضوع	:	آموزش و پرورش -- ایران -- برنامه ریزی
موضوع	:	Education-- Iran-- Planning
موضوع	:	آموزش و پرورش -- ایران -- هدف ها و نقش ها
موضوع	:	Education -- Aims and objectives -- Iran
شناسه افزوده	:	فرامرزی، ناهید، ۱۳۵۱-
شناسه افزوده	:	حیدری زوله، مهرداد، ۱۳۵۴-
شناسه افزوده	:	جعفری، علی، ۱۳۷۳ - ویراستار
رده بندی کنگره	:	۱۳۹۷۱۳۵۱LA ج۲ ۵۶/
رده بندی دیویی	:	۹۵۵/۳۷۰
شماره کتابشناسی ملی	:	۵۶-۱۴۹۶

اشارات فرزندانگان دانشگاه

جایگاه مثبت آموزش و پرورش در جامعه

تألیف: شهلا رضایی - ناهید فرامرزی - مهرداد حیدری ذوله

ویراستار: علی جعفری

ناشر: فرزندانگان دانشگاه

ناظر فنی: محسن فاضلی

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۸

شمارگان: ۱۱۰۰ جلد

قیمت: ۲۴۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۵۳۸-۲۳-۷

مرکز فروش: تهران، میدان انقلاب، خ منیری جاوید، کوچه مینا، پلاک ۲۹، طبقه سوم

۰۲۱۶۶۹۷۹۵۱۹ - ۰۲۱۶۶۹۷۹۵۲۶

فهرست مطالب

۹.....	فصل اول
۹.....	آموزش
۱۱.....	اهمیت آموزش و پرورش
۱۱.....	محتوای آموزش و پرورش
۱۳.....	رده بندی مسائل آموزش و پرورش
۱۴.....	اهداف در نظام آموزش و پرورش
۱۵.....	اصول کلی و اصول برنامه ریزی آموزشی در دوره متوسطه
۱۶.....	رابطه برنامه با شرایط منطقه‌ای
۱۷.....	تعریف آموزش و پرورش دوره متوسطه
۱۹.....	اهمیت آموزش و پرورش دوره متوسطه
۲۰.....	ویژگیهای آموزش متوسطه
۲۱.....	ویژگیهای دانش آموزان دوره متوسطه
۲۲.....	تاریخچه ظهور و تکوین آموزش و پرورش دوره متوسطه
۲۵.....	طرح جدید آموزش دوره متوسطه
۲۶.....	دلایل اولویت اجرای طرح جدید متوسطه
۲۷.....	اهداف دوره متوسطه
۳۰.....	ساختار دوره های متوسطه، پیش دانشگاهی و کاردانی پیوسته
۳۲.....	اهداف و سیاستهای کلی از پیدایش گروه استعدادهای درخشان در نظام آموزشی
۳۴.....	ساختار آموزشی و تشکیلاتی دوره متوسطه استعدادهای درخشان
۳۴.....	شیوه ها و روشهای مختلف آموزش و تدریس علوم
۳۸.....	انتخاب وضعیت فیزیکی در آموزش به شیوه گروههای کوچک
۳۹.....	روش آموزش فردی
۴۰.....	یادگیری به روش تحقیق یا اکتشاف آزاد
۴۱.....	آموزش و یادگیری به روش اکتشاف هدایت شده

۴۲	آموزش به روش اکتشاف هدایت شده
۴۴	نبود بهترین راه آموزش علوم برای همه کودکان
۴۵	روش پیشنهادی آموزش علوم برای گروه استعدادهای درخشان
۴۹	فصل دوم.....
۴۹	تحقیق و پژوهش
۵۱	تحقیق و پژوهش
۵۱	از نظر لغت
۵۱	در اصطلاح
۵۲	ضرورت پژوهش
۵۳	فوائد پژوهش
۵۴	در جنبه اجتماعی
۵۵	اهداف و مقاصد پژوهش
۵۵	ضرورت امر پژوهش در توسعه علم
۵۶	ضرورت امر پژوهش و تربیت پژوهشگر در سیستم آموزش فوق
۵۷	تاثیر عوامل فیزیکی - معماری در عملکرد قرارگاه‌های تربیتی
۵۹	خصوصیت فیزیکی مدرسه
۶۰	خصوصیت فیزیکی ساختمانهای مدارس
۶۱	اندازه کلاسها و مدارس
۶۲	مدرسه کوچک، مدرسه بزرگ ، تاثیر اندازه مدرسه
۶۸	نور
۶۹	صوت
۷۰	رنگ فضاها
۷۵	رنگ آمیزی مدرسه
۷۷	رنگ آمیزی فضای داخلی کارگاه و هنرستانها:
۷۸	مفهوم نوجوانی و جوانی
۷۹	مفهوم نیاز و بررسی آن در جوانان

۸۰	تقسیم بندی نیازها
۸۰	نیازهای فیزیولوژیک
۸۱	نیاز به احترام
۸۱	طبقه بندی نیازهای جوانان
۸۳	تفاوت های رشدی و ساختاری
۸۴	تفاوت های کارکردی
۸۴	استدلال انتزاعی و عینی
۸۶	هوش جسمانی - لمسی:
۸۶	بزرگی دبیرستان و حجم کلاس ها:
۸۹	ویژگی های افراد سرآمد و تیزهوش و اقدامات و توصیه های آموزشی
۹۱	علل سرآمدی
۹۲	ویژگیهای روانی و عاطفی
۹۳	اقدامات آموزشی :
۹۵	توصیه های آموزشی
۹۸	اصول و اهداف سازمانی

فصل اول

آموزش

اهمیت آموزش و پرورش

تمدن امروزه وجوه متفاوتی دارد. دگرگونی تکنیک زندگی مرتبا بر وسعت و تنوع نیازها می‌افزاید و بهره‌مندی انسانها را از مهارتها و تواناییهای جدید ایجاب می‌کند. در اثر این تحول تدریجی چه بسا هدفهای تربیتی که روزی بعنوان مقاصد تجملی مطرح بوده اند و اکنون یک نیاز اجتناب ناپذیر عمومی جلوه می‌کنند. روشن است که کسب مهارت برای مقابله با نیازهای متنوع و پیچیده زندگی و کسب اهلیت برای استفاده از تکنیک نوع و کاربرد ابزار جدید. خود مستلزم توسل جستن به تربیت عمدی است. آن تربیت عمدی ای که برای زندگی در جاهله امروز با ابعاد وسیع نیازهای روزمره‌اش توانایی لازم فراهم آورد و افراد را برای مقابله با ضرورت‌های روزمره زندگی آماده کند. این ضرورت نشانه بارز آموزش و پرورش است ولویت آن را نسبت به دیگر فعالیت‌ها توجیه می‌کند.

در جامعه امروز «اوزش و پرورش تنها وسیله دسترسی به تکنیک قویتر و توسعه و پیشرفت بیشتر است رقابت دامنه داریکه باری استفاده از تکنیکهای جدید و تامین شرایط بهتر زیست و بین ملل مختلف جهان وجود دارد ، انگیزه تلاش و کوشش وسیعی است که برای بنیادگذاری نظام جامعتر و سود بخشتر آموزشی اعمال می شود و خود از اهمیت این بخش از فعالیت های اجتماعی و متاثر است دگرگونیهای روزمره و سریع زندگی انسان نیز نیاز به ترتبیت و کسب آمادگی برای قبول تحول در ابعاد گوناگون حیات انسانی را به خوبی توجیه می‌کنند. دگرگونیهای که اجتناب ناپذیرند و تنها تربیت و تعلیم صحیح مقابله متعادل و مطلوب با آنها را امکان پذیر می‌سازد.

محتوای آموزش و پرورش

به دنبال بحث درباره آموزش و پرورش کنجکاو برای آشنایی با آن محتوا و برنامه در خور اینهمه توجه امری کاملاً طبیعی است. روشن است که تربیت تک فرد فقط نتیجه کوششهای عمدی و رسمی خانواده نیست. تربیت یک فرد نتیجه همه عواملی است که در شکل گیری شخصیت او نقش داشته‌اند. اثر محیط در سازندگی ویژگیهای عقل، عاطفی و رفتاری انسانها، خواه ناخواه مقام دارد. اثری که اجتناب ناپذیر است تغییر نیست، تدریجی و با دوام است و عموماً نافذتر کوششهای عمدی است. مدرسه خود جذبی از محیط است و در چهارچوب سازندگیهای محیط، در شکل دادن به شخصیت کودکان و نوجوانان نقش قابل ملاحظه‌ای دارد.

آموزش و پرورش رسمی، هم کوششهای معلم برای انتقال دانش و مهارت زمان به نسل جوان و هم آن سلسله فعالیتهایی را که نقش سازنده رفتاری دارند، در بر می‌گیرد. آن محتوا و برنامه که در هر زمینه فوق موثر و سودبخش باشد در خور اهمیت است. رسالت تربیتی خانواده و مدرسه و جامعه را در هر دو بعد آموزش و پرورش باید دید که نتیجه اول در یادگیری و دومین در تغییر رفتار خلاصه می‌شود.

با این توضیح، محتوای تربیتی سودبخش تر است که در هر دو جهت، یادگیری و تغییر رفتار - موثر باشد بخصوص یادگیری، آنگاه در خور توجه است که به تغییر رفتار در جهت مطلوب منتهی شود.

تهیه آن محتوای تربیتی که نیازها و توقعات جامعه را بصورتی جامع و همه جانبه پاسخ دهد و در خور آن باشد که بعنوان یک نیاز عمومی مطرح شود از دشواریهای جدی مدیریت کنونی است. مسئله اساسی این است که نظام آموزشی با کدام محتوا سود بخش و قابل اعتماد می‌تواند به نیازها و ضرورتهایی که شاخص اهمیت و ضرورت کار مدرسه‌اند پاسخ دهد.

محتوای آموزش و پرورش باید بصورتی تهیه شود که بین وقت و سرمایه و کار مصرفی برای تربیت هر فرد و نتیجه ای که از این سرمایه گذاریها حاصل می شود تعادل و تناسب مطلوب را برقرار کند. این موازنه و تعادل هم در گروه برنامه موثر و مفید است و هم به اجرای سنجیده آن برنامه بستگی دارد. بررسی مسائل آموزش و پرورش خود کوششی برای یافتن آن محتوا و آن کیفیت اجرای است که مقاصد تربیتی را به صورت بهتر و موثر تامین کند و قدرت سازگاری و سازندگی را در افراد جامعه فراهم آورد.

رده بندی مسائل آموزش و پرورش

مسائل آموزش و پرورش را با دیدهای مختلف می توان مورد توجه قرار داد و با هر نقطه نظر نوعی رده بندی از آنها حاصل می شود.

۱. رده بندی از نظر ارتباط با هدفها: هدف آموزش و پرورش ابعاد گوناگونی دارد. تربیت بدنی، روانی، اخلاقی و مذهبی و اجتماعی و ... در رده بندی مسائل آموزش و پرورش ممکن است دشواریها را براساس همین هدفها طبقه بندی کنیم یا آنکه اصولا مجموعه مسائل آموزش و پرورش را در دوره اصلی شامل «مسائل آموزشی» در ارتباط با کوششهایی که برای انتقال دانش و مهارت به نسل جوان اعمال می شوند و مسائل پرورشی در ارتباط با آن سلسله فعالیتهایی که متضمن سازندگی تغییر رفتار هستند از هم تفکیک کنیم.

۲. رده بندی از نظر نتیجه: مسائل آموزش و پرورش را از نظر بازده کار نیز می توان طبقه بندی کرد. به این معنا که در یک طبقه موفقیتها و پیشرفتها و در طبقه دیگر آن فعالیتهایی را قرار دهیم که به تامین هدفها و مقاصد مربوط منتهی نشده اند.

۳. رده بندی از نظر علتها: مسائل آموزش و پرورش ممکن است از نارسایی برنامه‌ها و وجود ضعف و نقص دریافت و محتوا و روشها یا از نحوه عمل و جریان کار مدرسه، ناشی باشند. بنابراین در ارتباط با علتها نیز مسائل آموزش و پرورش به دو دسته بنیادی و بسطری تقسیم می‌شوند. در اینگونه رده بندی ناهماهنگی هدف و برنامه فقدان ارتباط بین برنامه و نیازهای عینی و واقعی زندگی، نقص و ضعف در آئین نامه‌ها و مبانی ساختمانی نظام آموزشی و ... از مسائل بنیادی هستند که در خارج از مدرسه و ضمن برنامه ریزی پدید می‌آیند و از دشواریهای برون مرزی مدرسه‌اند. کم کاری و ناتوانی معلم، نقص و کم بود وسائل کار، تضاد فکری بین معلم و متعلم، مدیریت ضعیف و بی‌نظمی فقدان کنترل و ارزشیابی و ... از مسائل اجرایی هستند و منشا آنها جریان کار در داخل مدرسه است.

۴. رده بندی از نظر ماهیت: مسائل آموزش و پرورش را از نظر ماهیت در دو رده کیفی و کمی می‌توان از هم تفکیک کرد. پاره‌ای از دشواریها از چگونگی کار، اعم از بنیادی یا اجرایی ناشی می‌شود در حالی که بعضی دیگر نتیجه گسترش سازمانها و افزایش روزمره نیازها هستند و مشخصا کمبودهای عددی را در بر می‌گیرد. چاره جوی دسته اول مستلزم اصلاح محتوا و روش کار مدرسه است و به همین سبب این گونه دشواریها را مسائل کیفی می‌گوئیم. دسته دوم که به صورت کمبودهای مقداری بیان می‌شوند و به همان سبب تحت عنوان مسائل کمی از آنها نام می‌بریم.

اهداف در نظام آموزش و پرورش

هدف آموزش و پرورش را در چهارچوب نیازها و ضرورتهای زندگی فردی و گروهی انسانها باید بنیاد کرد. بنابراین منظور از تربیت بیش از آنکه قابل وضع

کردن باشد در حوزه کشف کردن است. مقاصد تربیتی را در هر زمان و بر مبنای شرایط خاص هر مکان در آن سلسله مسائلی که مبتنی به زندگی روزمره انسانهاست باید جستجو کرد و این مستلزم شناسایی دقیق و بازشناسی مستمر نیازها و ضرورت‌های زندگی است. پس برای تعیین مقاصد تربیتی باید نیازها و ضرورت‌ها را بررسی کرد. به همین سبب هدف‌های آموزش و پرورش اغلب کهنه به نظر می‌رسند و به حق می‌توان قبول کرد که گاهی سنتی و نارسا هستند و با ضرورت‌های محسوس و ملموس زمان مغایر هستند.

مساله دیگر لزوم هماهنگی بین هدف‌های تربیتی و نیازها و شرایط محلی و منطقه‌ای است. این وضعیت را نباید از نظر دور داشت که شهر و روستا - مناطق کوچک و بزرگ - جامعه‌های صنعتی و کشاورزی - قشرها و طبقات مختلف جامعه و بالاخره ملت‌ها طبیعت متفاوت دارند. حتی افراد مختلف با قابلیت‌های ذهنی مختلف اهداف متفاوتی در آموزش و پرورش آنها وجود دارد.

در هر صورت این حقیقت را نمی‌توان از نظر دور داشت که بخش مهمی از مقاصد تربیتی به شکوفایی استعدادها و توانایی‌های مبتنی بر شایستگی‌های فردی باز می‌گردد برآستی زیادند استعدادهای بالقوه که در اثر عدم بهره‌مندی از تربیت و به سبب آنکه به کار گرفته نمی‌شوند به مرحله بروز و سود بخشی نمی‌رسند و در حقیقت تلف می‌شوند.

اصول کلی و اصول برنامه ریزی آموزشی در دوره متوسطه

۱. رابطه برنامه با نیازها

پس در تهیه برنامه ریزی درسی ابتدا باید نیازها و ضرورت‌های زندگی را یافت و سپس تهیه برنامه رد جهت پاسخگویی به آن نیاز باشد.

۲. رابطه برنامه با هدف